

**INSTITUT
FRANÇAIS**
UKRAINE

**Комітет
«Бабин Яр»**

УКРАЇНСЬКИЙ ЦЕНТР
ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ГОЛОКОСТУ

ГРОМАДСЬКИЙ КОМІТЕТ
ДЛЯ ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ
ЖЕРТВ БАБИНОГО ЯРУ

БАБИН ЯР: МАСОВЕ УБИВСТВО І ПАМ'ЯТЬ ПРО НЬОГО

Матеріали міжнародної
наукової конференції
24–25 жовтня 2011 р., м. Київ

(Друге видання, доповнене)

Київ
2017

УДК-94 (477-430) (411.16) “1941/1943”

ББК 63.3 (4Укр-2к=Євр) 622.78

М-33

Перевидання стало можливим завдяки сприянню та фінансовій підтримці Центру сучасних досліджень Голокосту Джека, Джозефа і Мортона Мандела Меморіального музею Голокосту США.

Твердження, аргументи та висновки, що містяться в цій книзі, належать авторам. Вони не обов'язково відображають погляди Меморіального музею Голокосту США.

This publication was made possible with the assistance and financial support of the Jack, Joseph and Morton Mandel Center for Advanced Holocaust Studies of the United States Holocaust Memorial Museum.

The assertions, arguments, and conclusions contained herein are those of contributors.

They do not necessarily reflect the opinions of the United States Holocaust Memorial Museum.

Редакційна колегія:

Віталій Нахманович (науковий редактор)

Анатолій Подольський (автор передмови)

Михайло Тяглий (відповідальний редактор)

М-33 Бабин Яр: масове убивство і пам'ять про нього: Матеріали міжнародної наукової конференції 24–25 жовтня 2011 р., м. Київ. – Вид. 2-ге, доп. – К.: Укр. центр вивчення історії Голокосту, Громад. к-т для вшанування пам'яті жертв Бабиного Яру, 2017. – 288 с.

ISBN 978-966-2214-11-6

Бабин Яр – це місце у Києві, яке донині залишається сумним символом політики геноциду нацистської Німеччини та маніпуляцій з пам'яттю, притаманних Радянському Союзу, а також яскравим прикладом нинішнього стану пам'яті про війну у сучасному українському суспільстві.

Ця книга є збірником матеріалів міжнародної конференції, яка мала на меті проаналізувати як суто історичні аспекти репресивної політики щодо різних груп населення (євреїв, ромів, діячів українського національного руху, радянських військовополонених та цивільних громадян), для яких Бабин Яр став місцем колективного поховання, так і повоєнні та сучасні проблеми, пов'язані з увічненням пам'яті загиблих у контексті неоднозначного ставлення до минулого з боку різних частин українського суспільства.

УДК-94 (477-430) (411.16) “1941/1943”

ББК 63.3 (4Укр-2к=Євр) 622.78

На обкладинці використані фото:

Радянські військовополонені під охороною есесівців засипають землею трупи євреїв, розстріляних у Бабиному Яру. Жовтень 1941 р. Фото Й. Хьопе (перша сторінка).

Київські євреї несуть вінки під час неформального вшанування пам'яті жертв Бабиного Яру. Вересень 1973 р. Фото з архіву Е. Діаманта (остання сторінка).

© Французький інститут в Україні, 2012

© Український центр вивчення історії Голокосту, 2012, 2017

Наукове видання

Український центр вивчення історії Голокосту
Громадський комітет для вшанування пам'яті жертв Бабиного Яру

Бабин Яр: масове убивство і пам'ять про нього

Матеріали міжнародної наукової конференції
24–25 жовтня 2011 р., м. Київ

Друге видання, доповнене

Науковий редактор
Віталій Нахманович

Відповідальний редактор
Михайло Тяглий

Літературний редактор
Олена Пазюк

Коректор
Наталія Анікеєнко

Дизайн та верстка
Максим Невінчаний
Сергій Іваненко

Формат 60×90 1/16.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Наклад 500 прим. Зам. 02-17.

Видавець: ФОП Москаленко О. М.
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців:
Серія ДК №3304 видано Держкомтелерадіо України 28.10.2008 р.

Надруковано

ФОП «Іваненко С.В.»
01133, Київ, вул. Коновальця, 31
Тел.: (044) 222 88 52